

ZEMTURIŠ

LATGALES NOVADA NEDĒĻAS LAIKKRAKSTS

Nr. 43

1995. GADA 10. NOVEMBRIS

CENA 5 SANTĪMI

SĀKAS GAVĒNIS

Sodien, 10. novembrī katoļi atzīmē bīskapa Mārtiņa no Turas dienu, bet rīt – pāvesta un baznīcas mācītāja Leona Lielā, un svētdiena ir bīskapa mocekļa Jozafata pieminšanas diena, 15. novembrī – bīskapa un baznīcas mācītāja Alberta Lielā pieminšanas dienas, ceturtdiena – atcere Margarītas no Skotijas un jaunavas Gertrūdes, piektdiena – mūķenes Elizabetes no Ungārijas pieminšanas dienas.

ZEMKOPJA KALENĀRS. Sodien Mēness atrodamas vēl Dvīņu, tad trīs dienas būs Vēža, divas nākamās – Lauvas, un nedēļas beigās «ieradīsies» Jaunavas zīmē, trešdien pulksten 13.40 iesākas tā pēdējais ceturksnis. 10. novembrī ir Mārtiņdiena, pieguļas un ganu dienu nobeigums. Šogad gan tik ilgi nenācās gaidīt, jo pamatīga sniega kārtā uzsnīga jau 1. un 2. novembrī. Ar salmainiem kūlsmēšiem pārsež rabarberus, bet ziemcietes un sipolpuķes – ar pakaišu kūdru. Ar 15. novembrī sākas gavēnis, kas ilgs līdz pat Ziemsvētkiem – 24. decembrim.

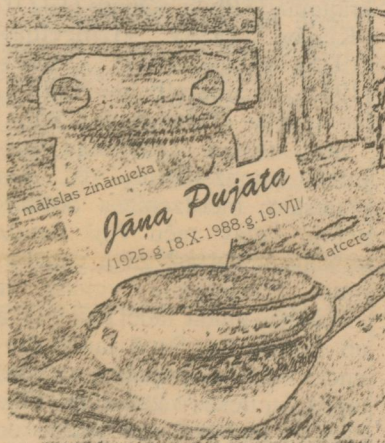
Mārtiņos kaujama zoss, tad labi padošas mieži, kauj lielopus un ēd vērsa galu, taisa pīles no zirņiem, pupām, kartupeļiem un kanepēm. Vakarā iet budēļos, ar visiem dzīvo salicīgi un ja kādu šajā dienā per, nav jābēg. Ja kāds atnes dzīvu zosi – jāņem pretī. Šogad Mārtiņi ir pilnā Mēnesī, ilgstoši redzamībā un jāgādā daudz lopbarības, jo lopi daudz ēdīs, jāzūteic vieta prusakiem ar vārdiem: «Sarkanie kundziņi, uz priekšu jums vietas vairs nav» un drošības labad vietās, kur tie pamanīti, jāizkaisa boraka vai sēra pulveris – aizvāksies uz galvošanu, bet citus nevajaga ielaist vietā. Ja Mārtiņdiena ir jauka un skaidra – ziemā būs sals, skaidras mēneša nakts ap šo laiku sakrīt ar skaidru siena laiku. Ja Mārtiņdiena miglaina – būs siltā ziema.

12. novembrī pyrms 95 godim (1900) Pykdas pogostā dzimis literats Konstantins Kravaļa. Beidzis Ludzas pamatskūlu, pēc tam gimnaziju, un 1930. goda strōdōja Rēzeknes Skūlōtōju instituta paraugskūlā, pēc tam beja Sarkanu skūlas direktors, rakstēja lugas, kas nūdrukōtas žurnālā «Zidūnis», izrōdeitas dažaidūs sareikojumūs uz Latgolas skotuvēm. Myra 1978. goda 7. novembrī Rēzeknē.

* * *

2. novembrī 1970. gadā miris ģenerālis Kazimirs Olekšs, dzimis 1886. gada 26. jūlijā. 7. novembrī 1955. gadā miris dzejnieks un publicists Jānis Silkāns, miris 1899. gadā.

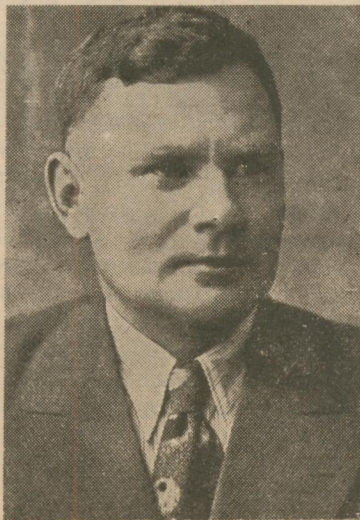
Viktors Trojanovskis

ĪVĀROJAMI DATI

KAZIMIRS OLEKŠS

JĀNIS SILKĀNS – DZEJNIEKS UN PUBLICISTS

21. oktobrī Rēzeknes un rajona sabiedrība plaši atzīmēja mākslas zinātnieka Jāņa Pujāta piemiņas dienu. Pulksten 11.00 tā aizsākās ar Latgales keramikas pastāvīgas ekspozīcijas atklāšanu un tematisku izstādi «J. Pujātam – 70» Latgales kultūrvēstures muzejā, kam pulksten 13.00 sekoja kavēšanās atmiņās par viņu Mākslas koledžā. Pēc tam pēcpusdienā sarīkojuma dalībnieki izbrauca uz viņa dzimtajām mājām Pujātos, kur iestādīja piemiņas ožolu un pulksten 18.00 Dricānu pagasta «Pekšos» pie Mārtiņa Kroņa vērja podu apdedzināšanas cepļa atvēršanu.

EPOPEJA TURPINĀS

Kārtējo reizi ceļu no Minsteres Rietumvācijā uz mūsu novadu bija mērojis laikraksta «Zemturis» redkolēģijas locekļa dzejnieka un redaktora, sabiedriska darbinieka un pasniedzēja latviešu ģimnāzijā Alberta Spoģa dēls Roberts, atvedams grāmatu un preses izdevumu jaunu kravu. Šoreiz viņa mērķis bija Rēzekne un tās rajonā esošais, viens no jaunākajiem memoriālajiem – Vladislava Loča latgaliešu rakstniecības muzejs Pilcenes sākumskolā.

Ieskats Latgales pētniecības institūta LV zinātniskajā konferencē

VISPĪRMS jāatzīmē tas, ka šī, pēc skaita jau ceturta, LPI konference bija lieliski noorganizēta gan attiecībā uz kopīgo ievadu, kurš tika atklāts lieliskajā Balvu pilsētas kultūras namā un darbu grupās, kas rīteja 1. vidusskolas plašajās un gaišajās klasēs, ar izbraukumu uz Meža muzeju Zīģuros un atpūtas vakaru šo divu priēģa darba dienu vidū. Konference noslēdzās arī ar kopīgu pasākumu – plenārsēdi un rekomendāciju pieņemšanu. Par to, lai visi zinātu konferences gaitu un kādi ziņojumi tajā tiks sniegti, bija parūpējies rajona padome, izdodama īpašu programmas lapu, Ninas Kamaldinas sagatavotu, kurā bija sniegts arī deviņu vēra liekamu priekšlasījumu izklāsts, ziņas par nozīmīgākajiem notikumiem LPI darbībā kopš tā dibināšanas 1960. gada 2. jūlijā līdz pat pēdējam nu jau četrām konferencēm Latgalē: Daugavpilī, Rēzeknē un Jēkabpilī, ko sagatavojusi institūta zinātniskā sekretāre G. Barkovska.

Iepazīstoties ar programmu, gluži dabiski, radās vēlēšanās aptvert neapveramo un vienlaicīgi pabūt visu grupu plenārsēdēs, jo tajās tika skarti tik interesanti un vispusīgi jautājumi, taču tas nebija iespējams, jo pedagoģijas, skolu vēstures un izglītības grupā pirmajā dienā tika piedāvāti seši un otrajā – trīs priekšlasījumi, kā arī diskusija par novada valodas, etnogrāfijas un garīgās kultūras vērtību apgūšanu, vēstures grupā attiecīgi četri un seši, tautsaimniecības – astoņi un astoņi, kultūrvēstures – astoņi un septiņi, latgaliešu valodas – pieci, reliģijas – pieci, socioloģijas – četri, ekoloģijas un vides aizsardzības – pa četri katru dienu. Dzirdot tikai dažus, radās stipra nožēla, ka mēs, kas sevi uzskatām par latgaliešiem un kuri tik daudz zinām par savu novadu, kopā nemot, tomēr ļoti daudz par ko dzirdējuši maz. Un varu piebilst, ka tādās domās bija arī daudzie no konferences dalībniekiem, kuri gan argumentātes runas sniedza auditorijām, gan bija klausītāji citu vārdos.

TIK DAUDZ NEZINĀMĀ TIK LABI ZINĀMĀ...

Un ļoti gribētos, lai sagatavotie un šajā konferencē sniegtie referāti drīzāk tiktu publicēti presē, izdoti grāmatās.

Ar visu cienību attiecoties pret pazīstamiem novada šeit izcelto nozaru pārstāvjiem un mazāk zināmiem personiķi, kuri tāpat pelnījuši ka viņus piemin (bet cerēsim, ka «Zemturī», kura lappuses «plaši atvērtas», par viņiem tika stāstīts), šoreiz, vietas trūkuma dēļ esmu spiests izdarīt «individuālu atlasī» pēc «personiskiem kritērijiem».

Lieliski savās nozarēs un ar tām saistīto faktu apkopošanā bija visi, kuri runāja konferencē, bet tik ļoti daudz tematiem ziedojuši bija gan Jānis Aleksandrovš no Balviem, kurš referēja par Abrenes apriņķa mazpulkus vēsturi un Leontīne Maksimova no Viļakas, iepazīstinot ar šī novada likteņiem, Leopolds Upiņš no Rugājiem, kurš stāstīja par dzelzceļiem Ziemeļlatvijā, Vladislavs Malahovskis no Krāslavas – par Latgales ģērboniem, Sergejs Kuzņecovs no Daugavpils PU, sniedzot Jezupa Trasuna politisko portretu. Ar pētījumiem par lauksaimniecības atjaunošanu Balvu rajonā, kas varētu noderēt arī citiem, uzstājās pazīstami zinātnieki Jāzeps Zeļonka, Fortunata Ejsaka, Astrīda Žebeka un Aina Pēka no Rīgas, bet rēzeknieši Viņa Strazdiņa, Andris Peļšs un Vilhelmine Nikitina runāja par to, kādas nezināmas potences slēpj sevi mūsdienā Latgales tautsaimniecība. Kultūrvēstures grupā, ko vadīja «Zemtura» redkolēģijas loceklis, Dr. habil. filoz., prof. Pēteris Zeile, sniegts bagātīgs materiāls (viņš pats, profesors LU Vitolds Valeinis, balvnieši Irēna Šaicāne, Alberts Ločmelis, Antons Slišāns, Alberts Budže un Andris Kapusts, Jānis Iļovs no Rēzeknes, Andris Vējāns no Rīgas, Jānis Kudīņš no Daugavpils un citi) par tagad jau lielākā vai mazākā mērā piemirstiem

slaveniem novada vīriem Kazimiru Buiņicki, Madsolas Joni, Tāli Matīsu, Aloizu Jūsniņu un Jāni Ūdri, Odumu Vizuli, Pēteri Kuļšu, Leonardu Lazdiņu, Antonu Rimoviču, kā arī folkloras kopām, krucifiksu būvformām, latgaliešu lietaratūras vērtību un etniski demokrātisko skatījumu, mūzikas dzīves un grāmatniecības attīstību. Valodnieki Antons Breidaks, Lidija Leikuma, Juris Cibulis, Anna Stafecka un citi joprojām turpina savu svētīgo darbu latgaliešu valodas izkopšanā un nostiprināšanā. Par reliģijas jautājumiem runāja īpašā grupā un to vadīja Tilžas un Rugāju draudžu prāvests, novadā plaši pazīstams publicists Alberts Budže, kur paguva uzstāties arī socioloģijas grupas darbā un pie tam ar priekšrocīgi veiktu pētījumu savā Upiņes pagastā par tēmu: kā dzīvojam, bet kopumā šī grupa priekšlasījumos bija «nokomplektāte» ar Daugavpils PU mācību spēkiem. To pašu var attiecināt arī uz ekonomikas un vides izglītības grupu, kuru gan vadīja Dr. ped., doc. Bruno Jansons un stāstīja par dabas parku «Daugavas loki». Par interesantu Meza muzeju Zīģuros un tā lomu ziņāšanu par vidi propagandā stāstīja Anna Āze.

Patīkamu iespaidu radīja arī tas, ka abās notikumu vietās darbojās grāmatu galdi, kuros varēja redzēt, ka dažādu izdevniecību kopīgajiem spēkiem par Latgali un latgaliešiem tomēr izdots ne mazums grāmatu.

Antons Rancāns

ANĢĻU VALODAS KURSI

Mūžu dzīvo – mūžu mācies – tā esot teikuši mūsu senči. Lai arī viņi ar to nedomāja svešvalodas, drīzāk jau mudināja apgūt pašu dzīves gudrības, taču šī mūžam jaunā un aktuālā gudrība gluži pieņemama tiem rajona padomes deputātiem un padomes darbiniekiem, kuri ik pirmdienas un trešdienas vakarā pulksten piecos sapulcējas zālē. Simpatiskā kursu vadītāja Inese Kursīte jau paguvusi uzlikt pie durvīm aicinājumu ar laipnu lūgumu uz kursiem angļu valodā, uzstādījusi baltu tāfeli, uz kuras raksta ar krāsainiem flomasteriem. Viņai līdzī piepūšama, viegla kā gaisa balons, bumba: kuram no stāvošajiem aplokā vai sēdošiem pie galda pamet, tam bez stostīšanās jāatbild uz uzdoto jautājumu.

Pirmajās nodarbībās klausītāji, lai vieglāk iemācītos, angļu alfabēta burtus izdziedāja un aizvien atrasiņāk vingrinājās dialogā «Who are you?» līdz «Where is your home?», no parastā un pieklājības formā izteiktā pavēlē līdz «Please, spell your name!». Tas ir – no tā, kā kuru sauc un kur dzīvo līdz vingrinājumiem īpatnējā un svešādajā angļu valodas burtu izrunā.

Kursu vadītāja ļoti interesanti un spraigi savus klausītājus ved pa šīs, kā viņiem jau šķiet pašā sākumā, skaistās un muzikālās valodas noslēpumu un atklājumu līkločiem, no viena atraduma uz otru, aizvien vairāk sajūsminot un gluži nemanot pāiet divas stundas.

Inese Kursīte pati mācījusies Latvijas Universitātes svešvalodu fakultātē, bijusi praksē ārzemēs, viņas klausītāji gūst panākumus acīm redzami, jo valodas pasniedzēja ne tikai prot ieinteresēt, bet arī prasīt. Tagad grupas dalībnieki jau ar smaidu atceļas pirmas dienas. Ko šie kursi viņiem dos? Gudri cilvēki ir apgalvojuši, ka ikviens jauna valoda ir jauns brīnumains logs uz pasauli.

A. Mežmalis

PATEICĪBĀ
PAR JŪSU
LĪDZDALĪBU
MŪSU
PRIEKĀ
DIENĀ!

ŽANNA UN
VALDIS
LABINSKI
PRĀGĀ,
1995. GADA
20. OKTOBRĪ

Žanna un Valdis Labinski raksta no Prāgas sakārā ar «Zemtura» apsvēkumu viņu lielajā dienā, uzsākot kopīgo dzīves ceļu. Valdis Labinska kungs vēl piebilst, ka viņš labprāt vēlas avīzi saņemt regulāri un piedāvā savu sadarbību nākotnē. Viņš raksta, ka kopā ar dažiem draugiem domājot par savu latgaliska preses izdevuma – avīzes vai žurnāla – laišanu pasaulē, kā arī par sadarbību jau iznākošajiem izdevumiem.

Tālāk Žanna un Valdis pateicas visiem saviem kāzu viesiem:
KĀZU VIESI: Veronika Apeine, Lāči, Latvija; Andris un Irēna Apiņi, Daugavpils, Latvija; Paulis Apinis, Tallina, Igaunija; Iveta Asone, Rīga, Latvija; Guna un Ints Aukšmuktī, Sigulda, Latvija; Andris un Dita Baumanī, Rīga, Latvija; Bruno un Sabīne Beci (Betz), Rīga, Latvija; Aida, Andis un Alise Bikaunieki, Dignāja, Latvija; Gunta un Rolands Blezūri, Rīga, Latvija; Emilija, Ināra un Jānis Bojāri, Jersika, Latvija; Rolands Brīnumš, Rīga, Latvija; Uga Dumpis, Rīga, Latvija; Nils un Sarmīte Ebdeņi, Langensa, Vācija;

Iļga un Oskars Freidenfeldi, Rīga, Latvija; Uldis un Sarmīte Gravas, Prāga, Čehija; Dzintra Gusāre, Līvāni, Latvija; Ināra un Sergejs Holodovi. Lāči, Latvija; Aina un Nikolajs Ivanovi, Daugavpils, Latvija; Valdis Ivanovs, Rīga, Latvija; Egita Jonāne, Daugavpils, Latvija; Liene Kalniņa, Garupe, Latvija; Juris un Marina Kirilovi, Līvāni, Latvija; Jānis Kramēns, Sietla, ASV; Zane Krūmiņa, Rīga, Latvija; Roberts Kudīņš, Daugavpils, Latvija; Dace Kudrjavceva, Rīga, Latvija; Anda un Māris Kļipoki, Sudrabkalns, Latvija; Aldis, Janīna un Signa Labinski, Aizkraukle, Latvija; Antonija un Adams Labinski, Dināja, Latvija; Getrūde un Vitālijs Labinski, Ministere, Vācija; Arno Labinskis, Henštedta-Elzburga, Vācija; Jānis Labinskis, Rīga, Latvija; Egils Lapiņš, Rīga, Latvija; Jānis un Sandra Lejas, Rīga, Latvija; Bernadete un Pēteris Lejiņi, Jersika, Latvija; Gunta un Juris Lejiņi, Jersika, Latvija; Irēna un Pjotrs Lipinski, Daugavpils, Latvija; Ilze un Ivars Litavnieki, Daugavpils, Latvija; Turpinājums 4. lpp.

REDKOLĒGIJA: Valija Berkina – Jēkabpils, Jānis Elksnis – Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns – Rēzekne, Anita Petkune – Krāslava, Antons Rancāns – Preiļi, Antons Slišāns – Balvi, Viktors Trojanovskis – Ludza, Pēteris Zeile – Rīga, Jānis Žugovs – Daugavpils, ārzemju biroja vadītājs – Alberts Spogis Minsterē.

LĀČPLĒŠA KARA ORDENA KAVALĪERIS

Kazimirs Olekšs ir viens no pirmajiem latgaliešu ģenerāļiem – pirms viņa bija ieguvis vēl tikai Čeksters, kurš krita I pasaules kara laikā kā Melnās jūras flotes ģenerālis.

K. Olekša dzīves gājums aizsākās 1886. gada 26. jūnijā Bērziņu pagastā. Viņa vecāki dēlu sūtīja mācīties uz Pēterpili, kur viņš dzīvoja pie sava krusttēva. Tā kā jaunajam censonim prāts nesās uz kara lietām, viņš iestājās Čugujevas kara skolā, kuru beidza 1913. gadā. Pirmā pasaules kara laikā viņš dienēja Krievijas 25. kājnieku pulkā, vēlāk – Latvijas strēlnieku pulkā.

Pēc Latvijas nodibināšanas 1918. gadā, tad jau kapteiņa dienesta pakāpē, K. Olekšs darbojās Latvijas armijā un piedalījās Latvijas atbrīvošanas cīņās, ieņemot ļoti svarīgus militāri administratīvus amatus. Kritiskajā 1919. gadā viņš bija kara skolas priekšnieks Liepājas rajonā, bet 1921. gadā – Latgales divīzijas štāba priekšnieks.

Ievērojot viņa spējas un nopelnus, 1924. gadā paaugstināts par pulkvedi, bet 1926. gadā beidza virsnieku kursus, no 1929. līdz 1935. gadam bija Daugavpils 8. kājnieku pulka komandieris. Šajā gadā saņēma ģenerāļa dienesta pakāpi un tika iecelts par Vidzemes divīzijas komandiera palīgu.

Taču šajā amatā ilgi palikt nevarēja, jo Ulmaņa režīms viņu atrada par nevēlamu un 1936. gadā palaida pensijā. Taču to pārtrauca II pasaules karš. Vācu okupācijas laikā K. Olekšs strādāja par ierēdni ekonomiskā uzņēmumā. Miris Rīgā.

P. Kalniņš

VISS MAINĒS

(Pördūmas)

*Aizaug celi, aizaug takas,
Pyls nazōlem ir dzeives lauks.
Zyud gūda tārpī, aizstōj jakas,
Vyss nūsubej, kas beja jauks.*

*Zamai dūgoj tōlas skaņas,
Storp ānom paveid tālu gori.
Aprit dīnas, aprit godi,
Raist jautreiba, kur krūgi, bori.*

*Mōkslas tāli gulni maina,
Prozai, lirikai daudz rūbu.
– Pi vacīm dorbim nanōk jauna
maiņa.*

*Ņyu papeir' tārpus jōsōc aust,
Lupotdeči vairs nav mūdē,
Un patīšai – jauns laikmats
aust!*

1991. gadā Latgaliešu kultūras biedrības izdevniecība Rēzeknē laida klajā plānu grāmatiņu – Jōņa Silkāna «Fabuleņas». Tas ir atkārtots. Latgaļu apgāda Minhenē 1955. gada laidienis, kurā apkopoti kādi sešdesmit

Viktors Trojanovskis

MĒRDZENES FABULISTS

nelieli darbiņi. Taču autors ir paspējis uzrakstīt kādas trissimt fabuliņas un 1954. gada klaida latgalkiešu literātu sacensībā izpelnīties turienes sabiedrības atzinību un uzslavu. Jo viņš ir aprakstījis dažādus trimdnieku sadzīves veicājumus, kritizējis negatīvas parādības. It īpaši viņu satraucis tas, ka emigrācijā dzimušie latgaliešu bērni, jaunatnes daļa neciena savu vecāku dzimto valodu, ignorē un atmet katoļu tradīcijas.

J. Silkāns ir nācis no Ludzas

Jōns Silkāns

DUNDURS UN BITES

*Reiz dundurs bišu kūkā tyka
Un sevi apkolpōt tai lyka
Kai vysas zemes valdīnīku,
Kas vysus cytus tur pār nīku.
Tōs, nabadzeites, arī rōvēs,
Ka pat ar bodu pošas kōvēs,
Lai tikai dundurs un jō klike
Pēc pyrmō izavārtu šīka.
Bet, lai cik ilgi tai ni gōja,
It prūjom dundurs nadūmōja.
Jō patvaļai tod bites голу lyka,
Un dundurs ōrā izsvists tyka.*

*Tai kotru prūjom padzan reizi,
Kas vysu dorā napareizi
Un lobklōjeibas vītā roda.
Tik zemi, augleigu dēļ boda.*

pusēs. Dzejnieks, publicists un pedagogs dzimis 1899. gada 7. jūlijā Mērdzenes (Mihailovas) Avīšos. Tā ir ļoti gleznaina vieta ar skatu uz toreizējām plašajām Pudinavas pļavām, zilajiem Mērdzenes un Stiglavas siliem.

Par skaisto apkārtni, īpaši vasārās ganu gaitās ejot, zēns nebeidza jūsmot, un tas, neapšaubāmi, dziļi iespaidoja nākošā dzejnieka dvēseli. Uz visu mūžu viņš palika par klusu novērotāju.

Vecāki nebija sevišķi materiāli turīgi, taču garīgi bagāti. Pirmo izglītību zēns ieguva tēva sētā, tad gāja vietējā pagasta skolā, pabeidgams to ar izcilām sekmēm, jo bija visai apdāvināts. Vēlāk viņš mācījās Ludzas pilsētas skolā, turpat ģimnāzijā, kurā kurš katrs iekļūt vis nevarēja. Tad

PAZUDUŠAIS DĀLS

*Reiz kaidam tāvam beja
Dāls taidš sovaidnīks,
Kam lykōš jau pat dzeja
Krāms aiz cepla līks.
Skolā sovu skolōtōju
Sōka pamōceit
Un ar jaunu vodōtōju
Vīgli sasapeit.
Un jam vins pi sirds tik lypa:
Dzīsmē plašajō,
Ka tū trīce, cikom klypa
Porsadevis tai.
Un taipat kai na vins Juda,
Na vins nūzīdznīks
Dzīmtenei un tāvam zuda
Ari sovaidnīks.*

*Mōceiba te byutu šaida:
Judam byut nav gūds,
Kotru nūpelneitais gaida
Voi pat nōves sūds.*

ALEKSANDRS PROBOKS

15. turpinājums

Kāpēc tāda piesardzība, sapratu vēlāk. Naktīs, kad stipri putināja, tie gāja uz trases, kur smagi krautās, ar gāzi, ko ieguva, dedzinot koka klucīšus, darbinātās automašīnas lēni rāpoja cauri sniega kupenām. Šī trase bija vienīgā artērija, kas savienoja Magadānas noliktavas ar visiem Kolimas lēģeriem. Un tā, kad mašīnas starmeši bija, slēpnim garām, vajadzēja ātri uzrāpties uz kravas, atrast vajadzīgo kastī vai maisu, nogrūst no vezuma, aizvilkt un noslēpt drošā vietā. Tā, lūk, ieguva garšīgas pusdienas.

Strādājot raktuvē, biju ievērojis, ka sardze ar suņiem pārmeklēja un dzelzs pīķiem durstīja aizdomīgās kupenas. Gadījās, ka arī atrada kādu noslēptu saini. Un tad jau cits slēpnis ilgi glūnēja, kad izsalkušais

«zeķs» ies pēc sava laupījuma. Iekrišanas gadījumā jauns termiņš garantēts.

Kaut kas līdzīgs arī notika ar spridzinātājiem. Bija pagājušas divas nedēļas, kopš turējos pie «amonalkas».

Raktuvēs spridzinātāji darbu veica vienā laikā – pulksten piecos rītā. Viņi spridzināja sasalušo grunti. Pēc darba spridzinātāji atgriezās būdīnā. Krāšņi silti kurējās, no atvērtajām durīnām pa visu telpu reizē ar siltumu kustējās sarkanīgi gaismas zaķīši. Mani toreiz aizsūtīja uz cirsnu gādāt kurināmo.

Kad atgriezās, būdīna bija tukša. Krāšņi izdzisusi un apgāzta, iekārta izvandīta. Nojautu notikušo un steidzīgi atgriezās zonā. Brigadieris lika klausēt. Mani neviens nemeklēja un kā līdzzinātāju nepratināja.

Ziemā sauli neredzējām pavisam, un tikai aprīlī pirmie stari izrāvās caur sniega mākoņu segu. Patīkami bija apsēsties uz pilnā «koroba» malas, aizmirsties, pagriezt sala krēvelēm izraibināto seju pret sauli un uzlādēties, ne tik daudz ar siltumu, kā dzīvības strāvājuma enerģiju. Katra diena, pat stunda viesā cerības un deva spēku izdzīvošanai. Līdz pavasarim bija vēl tālu, taču, lai arī ar grūtībām, «izvilku». Skalošanas sezonai sākoties, atkal saņēmu skalošanas laiviņu un turpināju darbu savā, ieslodzījuma laikā

jaunais censonis devās uz Pēterpili, mācījās un vēroja turienes dzīves norises.

Pabeidzis skolotāju kursus, J. Silkāns ar 1919. gadu sāka strādāt, pasniegdams vairākās Latgales skolās – Pušmucovā, Zvirgzdenē, Ludzas arodskolā, kā arī par pārzini pilsētas pamatskolā. Viņš bija cienījams cilvēks, kas nesa gara gaismu gan bērniem, gan pieaugušajiem, rīkoja par velti jaunatnes vakara kursus.

Viņš ļoti cītīgi nodevās literārajai jaunradei, veltīdams rakstniecībai visu atlikušo brīvo laiku. Dažādās toreizējās latgaliešu avīzēs un žurnālos, tādos kā «Zidūnis», «Sējējs», «Olūta» burtnīcas, «Latgolas Bolss», «Dzeive» un citos ar pseidonīmiem Līsmenš, Viļneits, Nūvārōtōjs, J. Sils, J. S., nereti parādījās viņa dzejoļi un dažāda satura publicistiski apcerējumi – lielakoties par sadzīves un pedagoģiskajiem vaicājumiem.

J. Silkāns tolaik ļoti daudz dzejoja un par saviem līdzekļiem, saknapiņātiem no skolotāja algas, izdeva savas grāmatas. Viņš ir sacerējis vairākus dzejoļu krājumus: «Reita skaņas» (1923), «Klajā» (1924), «Iznīceiba» (1925), «Tev» (1925), «Škola» (1932), «Laika atbaļss» (1932), jau minētās «Fabuleņas» (1955).

Sevi ne par kādu lielu dzejnieku neuzskatīja vis. Un patiešām, mērdzenieša dotības nebija lielas, taču viņš daudz strādāja, tādēļ arī guva panakumus. J. Silkāna valoda ir vienkārša, gluda, tādēļ tautai tuva un saprotama. Savā laikā dzejnieks bija visai populārs, kaut arī tagad jau liekas vecmodīgs. Viņa panatos nav poētiska patosa un greznuma, viņš vienkārši norāda uz kādiem trūkumiem vai

nebūšanām cilvēka dzīvē, dod kādu viņaprāt derīgu padomu. Faktiski gan viņa dzejoļi, gan fabulas ir ar didaktisku ievirzi, tādēļ pantos pietrūkst lirisma, iztēles un gleznu spilgtuma.

Miķelis Bukšs viņu raksturo šādi:

«Silkāna dzeju saturs un dūmas saistās ap tēviju, cylvāku tiseibom uz taisneibu un par cylvāku sadzeivi vyspōri. Silkāna dūmas ir myusu tāvu tāvu dūmas; veseleigās un konstruktīvas, pacīteigas un tūmār nasaudzeigas, tōs vairōk saistōs ar praktiskū dzeives sintezi kai teoretiskim skaistumim.»

Dievs, ticība un sava valoda viņam bija pirmajā vietā. Viņš uzskatīja, ka cilvēkam allaž jāpaliek tādām, kāds viņš ir.

1944. gadā kopā ar dzīvesbiedri skolotāju Veroniku Rudoviču no Stiglavas Dzērvēm un dēlu Juri viņi bija spiesti doties emigrācijā – vispirms uz Austriju, kur dzīvoja dipišu nometnē, tad izceļoja uz Kanādas Port-Arturu, un visbeidzot saime pārcēlās uz Ontario pavalsts Hamiltonu. Tur J. Silkāns sākumā strādāja uz būvēm, vēlāk – galvenajā hospitālī. Brīvajā laikā turpināja rakstīt, īpaši fabuliņas, kā arī profesora Leonarda Latkovska mudināts, palīdzēja savākt Mērdzenes un Zvirgzdenes pagasta vietvārdus, deva citus filoloģijas materiālus – paskaidrojumus par nepazīstamniem vārdiem.

J. Silkāns saslima ar vēzi un 1955. gada 7. novembrī nepilnu 56 gadu vecumā aizgāja viņšaulē. Viņa mirstīgās atliekas nodotas zemes klēpim turpat, Hamiltonas hospitāļa kapsētā Kanādā.

Viktors Trojanovskis

NO RĪTUPES LĪDZ KOLIMAI

iegūtājā, specialitātē.

1942. gada 24. jūnijs. Jau rītā, izejot no zonas, es klusi māju lēģerim atvadas. Darba sākumā apskrēju visus kalnraču posmus, izdarīju iežu kontroles skalošanu. Nu ar nepacietību gaidīju, kad no ciemata nāks sardze. Laiks vilkās mokoši gausi. Māca neziņa, vai atbrīvos? Vai dokumenti kārtībā? Daudz dzirdēts, ka sodu izcietušajiem dod parakstīties par to, ka tiek atbrīvots, taču tūlīt liek priekšā jaunu lapu – otrs termiņš.

Līdz asarām sasprindzināju redzi, taustot ceļu no raktuvēm līdz ciematam. Keinā! Vēl pie paša ciemata parādās tumšs stāvs. Tas kļūst arvien lielāks un skaidrāk saredzams. Tagad jau var atšķirt, ka tas ir sardzes vīrs formas tērpā bez šautenes. Lai nenoskaustu, novēršos, tomēr ne ilgi. Viņš jau sasveicinās ar konvoju, nodod tam papīra lapiņu. Tad apsēžas. Ak vai! Izvelk papirosus, smēķē. Kāpēc tāda vilcināšanās? Nu smēķi nomesti, abi sargi pieceļas, vēro raktuvēs strādājošos.

– Es te, es te! – gribas kliegt. Pakāpju uz augstākas iežu kaudzes, sak, skatieties, es te esmu, puisis no Latvijas, kam beidzies termiņš.

Pamanīja gan, sargs māj man ar roku. Ieslodzītie arī skatās šurp. Es nesteidzīgi nokāpju no iežu kaudzes un svinīgi eju pie konvoja, bet sirds tā daudzās, tā daudzās, ka vai izleķš ārā.

– Sagaidīji, – drīzāk apsveic, nekā jautā sargs.

– Izdzīvoju, – caur asarām nočukstu atbildei. Kad izejam uz raktuvju malas, iestājas savāds klusums. Nečikst transportiera lente, apstājies skalošanas agregāts. Atskatos. Brigādes «zeķi» salutē ar paceltām lāpstām. Atvadām es paceļu savu skalošanas laiviņu, pavicinu un nolieku uz raktuves malas.

Nu mēs ejam uz ciematu. Es papriekšu, sargs nedaudz nopakaļ. Rokas man nav vairs aiz muguras, un es tišām grozu galvu pa labi un pa kreisi. Apsaucienu nav, tāpat pienākusi ilgi, grūti gaidītā diena. Pārkāpts jauns sliexsnis, sliexsnis uz brīvību.

Prof. Aleksis Rubulis

EPOSI

Rietumu kultūras sfērā no visiem eposiem «Iliāda» un «Odiseja» ieņem visprominentāko vietu. To izcelsme šobaltdien ir pretrunīga. Daži moderni zinātnieki sakās izdibinājuši, ka Homērs dzimis Armēnijā, pazina armēņu varoņu epu «Dāvids Sasūns» un tikai tādejādi varēja sacerēt «Iliādu» un «Odiseju». Turpretim citi atzīst, ka abi sen grieķu vēstījumi ir autoru kolektīva darbs, jo tur ir pretrunīgs sižets un dažādi stili.

Lai nu kā, «Iliādi» un «Odisejai» ir tālejoša ietekme visā Eiropā un pat Amerikā. Vēsturnieks Plutarhs deklarēja: «Homērs katram cilvēkam dod tik daudz, cik vien tas spēj ņemt.» Tālab Aishils pārtika «no druskām, kas krita no Homēra pārbagātā galdā». «Iliādu» un «Odiseju» atdarināja romiešu dzejnieks Vergīlijs savā legendārajā eposā «Eneīda», tā rezultātā dzima itāļu dzejnieka Torkvato Taso «Atbrīvotā Jeruzāleme», Džona Miltons «Pazaudētā paradīze» un Ed. Virzas poēma «Dievi un zemnieki». Ar tām aizrāvās Dante, Herders, Bokačo, Kafka, Seferis un neskaitāmi citi pagānu elku pielūdzēji, bet neviens kristiānisms pārstāvis tur nekādu inspirāciju neatrada.

Visi pārējie eiropiešu eposi ir svarīgi tikai savas valsts robežās, kā, piemēram, vācu-austriešu «Nibelungu dziesma», islandiešu «Edda», angļu «Beovulfs», somu «Kalevala» un igauņu «Kalevipoegs». Pumpura Lāčplēšim nav pat tādas kontribūcijas. Franči apzināti nepareizi iztulko savu daudzautoru «Rolanda dziesmu», uzsverot, ka Kārļa Lielā vadībā franči karoja

pret basku musulmaņiem, resp., aizstāvēja kristiānismu. Bet baski nebija musulmaņi, un viņi cīnījās par savu neatkarību. Daudzas islandiešu sāgas (vācu «Sage» un angļu «saying») pirmsākumā veidoja vai nu atsevišķa vēsturiska, biogrāfiska un mitoloģiska epizode, vai daudzu neatkarīgo īsstāstu sakompilējums, kam pēcāk pielietoja arī dzeju.

Nekur nav tik daudz varoņu eposu kā Kaukāzā. Apjomā vislielākais ir kirgīzu «Manās-Semetejs-Seiteks». Tie ir karaļi, kas dzīvoja aptuveni 1600 gadu pirms Kristus. Vairums sižeta sacerēts no 9. gs. līdz 18. gs. astoņpēdu trohajā, pārsniedzot pusotra miljona strofas. Galvenais temats: cīņa pret ķīniešiem un kalmikiem. Mūsdienās tauta uzskata daudzīnāt arī Seiteka dēlus Kenēnu, Alimsariku, Kulansariku un Čintemiru, tā ka triloģija pārvēršas tetraloģijā. Kirgīzi te izteic savu lepnumu un patriotismu retāk vēsturiskos faktos, bet biežāk ikdienas gudrībās, legendās un izdomā, ko tie attiecina uz saviem valdniekiem.

Armēņu «Dāvids Sasūns» ir pazīstams ne tikai Kaukāzā, bet arī amerikāņu universitātēs. Atsevišķas epizodes ir vismaz 4000 gadu vecas, tālab epa karaļi un notikumi pieminēti «Vecaja Derībā». Šī sāga tika pabeigta 10. gs., ir fragmentāriska, un dzeja mainās ar prozu. Tur nav absolūti nekā maiga, viegli plūstoša. Mēdz zoboties, ka armēņi runā ar akmeņiem mutē.

Tadžiku «Guruglī», kas sakompilēts 17. gs 20 sējumos, ir leģendu, mītu un dziesmu

Nobeigums 4. lpp.

SARMA

Es vēju satiku vakar, –
Nu izpūsta rieksta čaula...
Lai vā ūdens smeļas,
Ūdensrozes plaukst mēmi,
Es nevaru atrast sevi.

Alkas mani sauc kalnos.
Zinu, ka šobrīd ir jāiet,
Kamēr vēl zivis ķeras.
Sikumi kājas sapin,
Savelk aiz grožiem zirgu. –
Pusmūžs tev ir jāguļ,
Kaut arī tu mīli vēju.

LATGALES BRĪNUMBĒRNI

VIKTORS TROJANOVSKIS

13. Ievērojamā kultūras un izglītības darbinieka profesora Dr. Heronima Tihovska ilgais un raibais mūžs aizsācies Pildas Potorovā zemkopja ģimenē 1907. gada 22. septembrī, noslēdzies 1991. gada 30. novembrī Toronto, Kanādā. Zēna pirmā skolotāja bija māte, neizsmelama tautas dziesmu, paražu, ticējumu zinātāja, viņa arī iemācīja dēlam lasītprasmi. Gājis vietējās skolās, Ludzas ģimnāzijā, kur, direktora Jōna Ūrkopuļa mudināts, aktīvi līdzdarbojās skolas literārajā žurnālā «Vita Nostra». Pārvarot lielas materiālās grūtības, jaunais censonis iestājās LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes Baltu valodu nodaļā. 1928. gadā rakstu krājumā «Sējējs» parādījās viņa pirmā recenzija par iepriekšējā gada latgaliešu literatūras ražu. Arī vēlāk šo to par aktuāliem Māras zemes kultūras dzīves, vēstures, audzināšanas, literatūras vaičājumiem un atsevišķu rakstnieku darbiem izdevās publicēt «Latgolas Vērdā», «Jaunajā Vērdā», «Latgolas Skolā», «Zidūni», «Saulēitē» un citos tā laika periodiskajos izdevumos. Sevišķu vērtību pelna tie viņa raksti, kur autors uzstājas pret latgaliešu valodas noliedzējiem, kritizē pārnovadu autoru nespēju pareizi attēlot Latgali. Vēlāk H. Tihovskis piemērojās Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma garam un pārtrauca savu darbību Latgales presē, par ko

saņēma ne vienu vien pelnītu tautieša pārmēti. Vīna raksti par latviešu valodas jautājumiem un par Latgales senatni tika publicēti «Jaunākajās Ziņās», «Daugavā», «Ceļos», «Rakstos un Mākslā», «Latvī», «Brīvajā Zemē», «Latvijas Skolā». Sākot ar burtu «L», viņš bija arī līdzautors A. Gulbja «Latviešu konversācijas vārdnīcā». Jau studiju gados H. Tihovskis istrādāja un izdeva Pildas pagasta izloksnes aprakstu, piedalījās latviešu pareizrakstības vārdnīcas redakcijas komisijas darbā, bija folkloras krātuves līdzstrādnieks. Latgales kultūras universitātes lektors. Vēl dzimtenē tika publicēta viņa grāmata «Kāzu paražas Latgalē» (1939), apcerējumi «Svētki un svinamas dienas Latgalē». Pēc LU absolvēšanas viņš strādāja par latviešu un krievu valodas skolotāju Rēzeknes valsts komercskolā, no 1934. līdz 1939. gadam – Ludzas valsts ģimnāzijā, tad tika iecelts nežēlastībā kritušā novadnieka B. Spūļa vietā par Izglītības ministrijas Skolu departamenta tautskolu direktora biedru, līdztekus tam kādu laiku būdams arī izdevuma «Izglītības Mēnešraksts» atbildīgais redaktors. Kara beigās H. Tihovskis nonāca Vācijā, kur palīdzēja organizēt latviešu skolas un pats uzskā studijas Bonnas universitātes Filoloģijas fakultātē; to absolvēdams, ieguva filozofijas doktora grādu ģermānistikā. Vēlāk

Kā jau ziņoja masu informācijas līdzekļi, laikā no 2. – 11. decembrim Preiļos tika rīkotas Ziemeļvalstu kultūras un informācijas dienas. Piedāvājam lasītāju uzmanībai interviju ar Ziemeļvalstu informācijas biroja vadītāju Rikardu Berugu, kas tapusi tikšanās laikā.

– Vai tik tiešām tiks atvērta jūsu biroja filiāle Preiļos?

R. B.: – Ja kādu pilsētu interesē saņemt regulāru informāciju par Ziemeļvalstīm, mēs tūlīt esam ar mieru to izdarīt. Informācijas ir diezgan daudz, un mēs neesam ieinteresēti, lai tā paliktu tikai Rīgā. Tad, mēs tā domājam, būs vairāk kontaktu un kontaktēties būs vieglāk.

– Nelielam priekšstatam: kas jūs esat, ar ko nodarbojaties? Vai tas informatīvs biļetens, vai bibliotēka, vai kas cits?

R. B.: – Birojs dibināts ar mērķi, lai veicinātu kontaktus starp Latviju un Ziemeļvalstīm visos līmeņos. Tas ir galvenais. Mēs strādājam gan ar individuāliem cilvēkiem, gan ar iestādēm un organizācijām, biedrībām, pašvaldībām, ministrijām. Mums ir vienalga, vai tas ir ministrs vai pensionārs – priekš mums visi ir tikpat svarīgi. Mēs esam ļoti neformāla iestāde, kur jebkurš var atnākt, aprunāties un saņemt vēlamu informāciju. Es domāju, arī Latvijā vajadzētu pārņemt šo civilizācijas mērķi: ka jebkurš ir tikpat svarīgs. Ir jābūt respektam pret katru cilvēku, ne tikai pret augsta ranga cilvēkiem.

– Kur birojs atrodas?

R. B.: – Netālu no Brīvības pieminekļa – Basteja bulvārī. Tur ir Ziemeļvalstu karogi, to tur ir viegli ieraudzīt. Esam 5 cilvēki biroja un bibliotēkā. Visi pārvaldām latviešu, krievu un vienu no skandināvu valodām.

– Un kur slēpjas jūsu darbības būtība?

R. B.: – Visvairāk mēs varam darīt izglītības jomā. Ne vien konsultēt cilvēkus, kuri gribētu studēt Ziemeļvalstīs, bet arī plaši un atklāti informēt par piešķiramajām stipendijām studijām šajās valstīs. Lai šī informācija un šīs stipendijas nepaliktu vienīgi pie rektora un tiem, kam ir tuvi paziņas rektorātā, bet gan

PIRMS GADA...

RESPEKTĒJAM VISUS

nonāktu pie tiem, kas to ir visvairāk pelnījuši. Tas ir svarīgi.

– Tas ir kā sapnis.

R. B.:

– Ziemeļvalstu žurnālistikas centram ir arī žurnālistu stipendiju programma stažēšanās darbam avīzēs šajās valstīs. Šogad kādi 5-6 Latvijas žurnālisti pateicoties šim stipendiju programmām bija Norvēģijā, Dānijā, Islandē... Tā var būt jebkura no šīm valstīm, tas ir atkarīgs no žurnālista, uz kuriem viņš grib braukt. Ir vienīgi jāzin angļu valoda vai kāda no skandināvu valodām.

– Nedaudz iepazīstiniet ar sevi!

R. B.:

– Es nāku no Norvēģijas austrumdaļas, no laukiem. Vienīgi skolojies esmu pilsētā. Mans tēvs strādāja ostā par strādnieku un māte par kopēju veco lauku pansionātā. Bērībā es bieži gāju viņai līdzī, un man ļoti patika būt kopā ar šiem vecajiem, vientuļajiem cilvēkiem – viņi katreiz bija ļoti pateicīgi, kad kāds bija kopā ar viņiem. Man ir gaišas atmiņas par šo manu dzimto vietu – Stāvernu, kur trīs mēnešus pēc manas dzimšanas tika slēgta slimnīca...

– Droši vien pēc šā ārkārtas notikuma – Jūsu piedzimšanas...

R. B.:

– Jā, nu tas bija ļoti grūti. Ārkārtīgi smagi. Bet es esmu priecīgs, ka esmu uzaudzis laukos. Tur bērniem ir iespēja kustēties un attiecības starp cilvēkiem ir daudz draudzīgākas. Mēs dzīvojam netālu no jūras, bija jāiet apmēram kilometrs, un tad bija jūra. Un mani vēl aizvien velk uz jūras pusi. Domāju, tas ir katram, kas ior dzimis pie jūras un kas ir dzīvojis pie jūras. Kaut arī es

nekad neesmu nodarbojies ar peldēšanu vai tml., bet vienkārši tas ir kāds spēks, kas ir jūra. Norvēģi mīl dzīvot pie jūras, un viņi parasti būvē mājas tur, no kurienes var redzēt jūru. 100 m no jūras jau drīkst būt.

– Kāda ir jūsu izglītība?

R. B.:

– Es studēju universitātē Oslo, kur var pats sastādīt grādu, un mans grāds ir latviešu valoda, krievu valoda un politiskās zinātnes. Bija manā dzīvē laiks, kad es gribēju pamest iesāktu studēt medicīnu. Bet iznāca tā, ka es sapratu, ka man priekš tā vairs vienkārši nebūs laika. Pēc ilgas pārdomāšanas tomēr pametu medicīnu un turpināju ar iesāktu ar latviešu valodu. Latvieši ir ārkārtīgi simpātiska tauta, un man patīk dzīvot Latvijā, Rīgā. Un kas ir interesanti – dažos cilvēkos nemaz nav jūlamas šīs padomju domāšanas sekas, bet dažos cilvēkos vēl šodien tās ir jūlamas ļoti spēcīgi.

– Kā jūs to domājat?

R. B.:

– Kad cilvēks nav ieinteresēts redzēt jautājumu no dažādām pusēm, kad viņš vairāk lieto spēku un varu, nevis humānas sajūtas. Tad es palieku bēdīgs.

– Cik ilgi vēl paliksiet Latvijā?

R. B.:

– Vismaz līdz aprīlim. Vienkārši darba līgums man ir līdz aprīlim – tad es te būšu nodzīvojis četrus gadus.

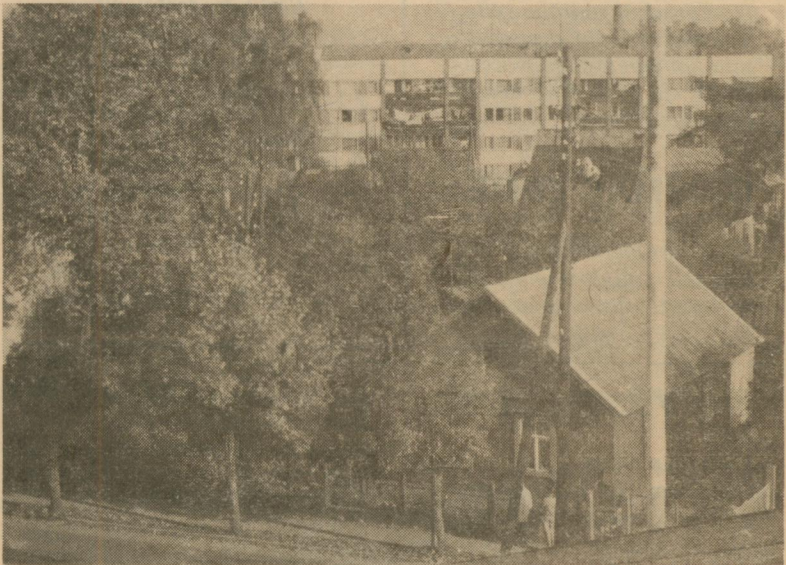
– Paldies par šo iespēju Jums jautāt.

R. B.:

– Paldies par Jūsu interesi.

Inta Baiba, Preiļos.

Foto – Rikards Berugs.
(autors – Jānis Silickis.)

ATVASARA PREIĻOS

Obrumānes foto

pārcēlās pāri okeānam, dzīvoja Kanādā, Ontario izglītības departamentā strādāja par valodu nodaļas tulkun un padomnieku. Pēc papildināšanās ģermaņu un slāvu filoloģijā Toronto universitātē kādu laiku darbojās kā moderno valodu profesors ASV. Pēc pensionēšanas atgriezās Kanādā, turpināja strādāt par redaktoru un grāmatu sastādītāju dzīvesbiedres Annas Marijas nodibinātajā grāmatu apgādā «Astra». Te iznāca viņa sākotnējais rakstu krājums «Latviešu trimdas 10 gadi», unikāla Svētājai Dievmātei veltīta dzejas antoloģija «Ave Maria», kurā ietilpinātas arī latviešu valodā pārceļtās daudzu latgaliešu dzejnieku vārsmas, kā arī laida klajā divus sējumus, veltītus bīskapa Jāzepa Rāncāna mūža gājumam un veikumam, un lūdznieša mākslinieka Jura Soikana rakstu izlasi «Mākslas kritika un esejas». Visu laiku H. Tihovskis čāklī rakstījis trimdas presē par literatūras un kultūras problēmām. Vēl piebildīsim, ka daļu savas plašās bibliotēkas viņš novēlēja Ludzas 1. vidusskolai.

14. Pāris kilometru attālumā no Raipoles Ludzas rajona augstāka Rudovas kalna pakājē Istras Rudovā ar kuplu bērnu pulciņu svētajā zemkopja saimē 1922. gada 27. jūlijā šūpuļa liksts cirsta literatūrzinātniekam, kritiķim Vitoldam Valeinim. Viņš mācījies Zilupē, Ludzā, strādājis par skolotāju Raipolē. 1947. gadā pabeidzis LU Filoloģijas fakultāti, papildinājis turpat aspirantūrā un 1954. gadā aizstāvējis filoloģijas zinātņu kandidāta disertāciju

«Satīra Andreja Upīša publicistikā», 1972. gadā – doktora disertāciju «XX gadsimta sākuma latviešu lirika (1900 – 1917)». Kopš 1951. gada V. Valeinis ir LU pasniedzējs, vēlāk docents un profesors. Latviešu literatūras katedras mācību spēks licis pamatus vairākiem zinātniskiem kursiem augstskolā – literatūras zinātnē, literatūras teorijā, daiļdarbu analīzes pamatos, latviešu literatūras vēsturē. Viņa saturīgās lekcijas klausījušies, semināros uzstājušies, mācību grāmatās būrušies simti un simti tagadējo pedagogu un žurnālistu, bibliotekāru un redaktoru, korektoru un muzeju darbinieku. Prāvs pulciņš no viņiem paši kļuvuši par rakstniekiem, dzejniekiem, literatūrzinātniekiem, valodniekiem, jo profesors ir īsts lietaskoku audzinātājs – prasmīgs un gudrs, uzcītīgs un pacietīgs, kas māk aizraut citus ar savām idejām. Tāpēc arī pēdējos gados aizvien kuplāks ir to studentu skaits, kas savus kursa un diplomdarbus veltī Latgales literāriem. V. Valeinis uzrakstījis vairākas plašas, pamatīgas grāmatas. Literatūras teorijas, daiļdarbu analīzes un stila jautājumi aplūkoti «Poētikā» (1961), «Ievadā literatūras zinātnē» (1978), «Literatūras teorijā» (1982), dzejas process – darbs «Par dzeju» (1967), «Dzīve – metafora – dzeja» (1982), dzejas vēsture – «Latviešu lirika XX gadsimta sākumā (1900 – 1917)» (1973), «Latviešu lirikas vēsture» (1976), sastādījis rakstu krājumus «Dzejas ceļi» (1972), «Daiļdarba analīze» (1981), sarakstījis septiņu sējumu «Latviešu dzejas

antoloģijas» ievadu, sastādījis šī kapitālā izdevuma 2. un 3. sējumu, iekļaujot tajos arī Stepona Seīļa sagatavotos latgaļu dzejas materiālus un uzrakstot ievadpēcēres un dzejnieku biogrāfijas, sakarotjis arī tematiskās dzejas antoloģijas «Mātei» (1971), «Jūras dziesmas» (1973), Jāņa Poruka stāstu izlasi, (1959), kopā ar Augustu Eglāju izdevis Aleksandra Adamāna darbu izlasi «Sapņi un zemes balss» (1987), devis jaunākās dzejas apskatus vairākam ikgadējam «Kritikas gadagrāmām», ir daudzu metodisku mācību līdzekļu autors. Sākot ar astoņdesmitajiem gadiem, zinātnieks publicējis virkni rakstu arī par latgaliešu literatūru, tai skaitā – latgaliešu rakstu valodā. Visu V. Valeiņa veikumu raksturo domas atraisītība un zemnieka pamatīgums. Ilgonis Bērsons atzīst: «Valeinis raksta nosvērti, ar stingriem formulējumiem, vietām mil ironizēt.»

15. No Nirzas pagasta Andru sādžas cēlies ievērojamais latviešu ģeologs Jānis Fedorenko (dzimis 1929. gada 28. augustā) (mācījies Raipolē un Ludzā, tad Latvijas Valsts universitātes Ģeoloģijas fakultātē un Voronežā. Piedalījies vairākas ekspedīcijās Kazahijā, Kaukāzā, Austrumbaikālā, Baltijā, Tanzānijā, Gobi tuksnesī Mongolijā; viņam liels nopelns šo valstu zemes dziļū izpētē. 1965. gadā aizstāvējis ģeoloģijas un mineraloģijas zinātņu kandidāta disertāciju. Ilgus gadus strādājis Latvijas Ģeoloģijas pārvaldē par centrālās laboratorijas vadītāju.

ALEKSANDRS PELĒCIS

Aizsyuteju naseņ myrušō Tōlovas nūvoda latgaļa A. Palēča dzeju kserokopijas un jō dzeives gōjumu. A. Palēcis beja lels Latgolas patriots, lai gon dzimis natōli nu Alūksnes. Jys rakstēja ari latgaliski, sova izlūksnē – «kikšu volūdā». Tiksonōs reizēs Jēkubpili masakauņēja nu latgaļu volūdas, kuru jys sauce par Jaunsudrabēna un Raiņa volūdu. Kai jys maņ stōstēja, tō 1942. goda vosorā, byudams školōtōju kursūs Ludzā, pi Cyrma azara ticis ar rakstniku Aļbertu Sprūdžu, kurs jam sacējis: «Pelēc, pasaver, cik Latgola ir skaista!».

Sūs dzejūlus jys maņ kaidi godi pīci atpakaļ īdeve, tī uzraksteiti latgaliski un veļteiti Latgolai. «Zemturi» tī byus pyrmpublicējums.

Ar cīneibu L. Ertis.

Aleksandrs Palēcis

PAMALES
ZYLĢUMĀ

Latgolas pamales zylgumā,
Pūri kur sōcās un dumbri,
Viņu myužēigā ilgumā
Zaltainas gundagas zīd.
Sauls pībōrsta, pļovas viz,
Mōkūnu tōses dag rītā.
Šyupojās Latgolas debesis
Azaru yudiņu vitā.

Jautōt var purynim un divrigim,
Dzeive kod sōkās un beidzās.
Septēnim jyudžu zōbokim
Mirkļi kai pōsokā steidzās.

Latgolas pamales zylgumā
Lūkonā bāru golūnē,
Vinas myužēibas ilgumā
Vōri dzīd sudroba zeilē.

Sudroba zeili vīn klauseitīs
zaltainu gundagu pļovā.
Mirkļi kai pōsokā aizsteigsīs
Latgolas pamales zylgumā.

GAISMAS ZEMĒ

Kreit sovaida gaisma pōri Latgolai,
Kai nōkūt nu dīvnomu lūgim.
Un zīdūšā pļovā sapnis mums smej,
Vyss apbiris pīpeņu zīdim.

Ni skumju, ni sōpu – vysas
gaišums un priks,
Un zīdi, un saule man klonōs.
Vēļ azarūs zylūs bolts
mikūneits sleigst,
Tim gavilej dīvnomu
zvoni.

Veist sovaida gaisma pōr
Latgolai,
Kas nōkūt nu dīvnomu
lūgim.
Voi satimst, voi dīna – jō
sapnis mums smej,
Vyss apbiris pīpeņu zīdim.

KARA DĪNŌS

Ni vairs zīdu pamalē,
Ni vairs tōlis zylgas,
Kara zyrgi Latgolā
Brodoj sudrobsmylgas.
Boltūs tūrņūs zvoni klus,
Tim jau mēles dytu
Vodūt daudzus mūcekļus
Pōri veļu tyltam.

Sapņu zemei Latgolai
Azari var plakstus,
Ōtri kara zyrgi skrīn,
Jaucūt zīdu rokstus.

Un kod saule sudrobā
Lāc un rīt kai seņōk,
Meža pļovā zaltainā
Sapnis sērst vēļ nanōk.

A. Pelēcis.

Latgolai.
Zih apari sudroba saule
Ar dāhōsim rēnōjās kolni.
Ar Latgola dīvintene meitō.
Las abeinoj tōs pōmōjās lēiōs.
Ar tī tie sōpardi lōvōis
Ar dīd tō lōvīnu dīvīnes
Ar tōs apārūs dāhōras saule.
Bet tī vēļ pōlōvas meitī.
Brauc tautas pā dīpēcīm saunīs.
Tī byuņionas krystelūs skaitē
Lās tī tōs pō dīpēcīm lēdōm,
Tī suōtāi mōrai tī stōstā.
Zih apari sudroba saule
Ar dāhōsim rēnōjās kolni
Ar Latgola dīvintene colis
Un rēnōj as lōvīnim rōvīni.

Atvadu vārdi

Aleksandram Pelēcim

Pirms nedēļas, 12. oktobrī, pēkšpi mūžībā aizgāja dzejnieks, rakstnieks, Rakstnieku Savienības biedrs, Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris Aleksandrs Pelēcis. Nu jau viņš atdusas Sukturu kapos, uz kuriem tika izvadīts 17. oktobrī no Talsu luterāņu baznīcas.

A. Pelēcis dzimis 1920. gada 10. aprīlī Mārupes pagasta «Kikšos» zemnieku ģimenē. Turpat viņš uzsāka skolas gaitas, kuras turpināja Alūksnes valsts ģimnāzijā. Vēlāk studēja Latvijas Universitātes Baltu filoloģijas nodaļā. 1946. gadā represēts un izsūtīts uz Sibīriju. Aleksandrs Pelēcis nostaigājis ar sviedriem un asinīm bagāti laistīto trimdas ceļu 23 gadu garumā. Runājot par 1941. gada represijām, saka: «Atgriezās nedaudzi». Par laimi, Aleksandrs bija starp šiem nedaudzajiem. Kad rakstnieks 1969. gadā pārnāca mājās, divus gadus viņam nebija atļauts publicēties. Arī strādāt atbilstoši savam talantam viņam liedza. Taču atmiņā ierakstītais, Sibīrijā un Latvijā redzētais bija jāpagūst pierakstīt. Šis ir viņa, Malienas zemnieka dēla, mūžīgi aramais lauks. Pats A. Pelēcis par šo savas daiļrades motīvu ir teicis:

«Visi tie, kurus Stalīna vara zem velēnām pābāza, vēlējas runāt. Kļuvu mute nomocītajiem. Ne jau sava prieka pēc par šīm lietām jārunā.

Tie ir murgi, kas atkārtojas un par tiem jāstāsta, lai vairs negaudotu «purga» dzeloņstieplēs...»

Sibīrijā pieredzētais apkopots grāmatā «Ar melno vēju» (1991.). Bet tā kā atmiņas tapa atmodas laika sākumā, izdevniecība vēl «pieturējās» pie vecajām cenzūras metodēm. Rezultātā grāmata iznāca saīsināta. Pilnā apjomā to izdeva 1993. gadā Ņujorkā Latviešu Preses biedrība. Pašlaik par šo izdevumu ir interesējies Nacionālā bibliotēka un grāmata tiek gatavota Latvijas lasītājiem.

Dzeja A. Pelēcis ir liriskā, liroepiķiskā, balādistiskā. Savas dvēseles pārdzīvojumus izteicis galvenokārt ar dabas tēliem. Labākais darbs – «Zilsilgunda». Taču šodien ir vietā atcerēties visas viņa grāmatas: «Aizsāpšanās» (1943.), «Dzintara rasa» (1964.), «Taigas teiksmas» (1966.), «Lapegle» (1977.), «Talsu leģendas» (1980.), «Alūksnes grāmata» (1984.), «Spītīgais osis» (1987.), «Puisiska dvēsele» (1990.), «Zilsilgunda» (1990.), «Ar melno vēju» (1991.), «Sibīrijas grāmata» (1993.). Pimās divas un pēdējā izdotas ASV.

A. Pelēcis savā dzīvē un darbā bija saistīts ar mūsu pilsētu. Četrdsmito gadu sākumā viņš strādāja laikrakstā «Jēkabpils Vestnesis», vēlāk publicējies arī «Brīvajā Daugavā». Ilgus gadus rakstnieku saistīja sirsnīga draudzība ar mūsu novada kultūras ļaudīm. Rajona centrālās bibliotēkas «Tautas arhīvā» ir savākta materiālu kopa par A. Pelēci. Te glabājas arī viņa vēstules. Kad iznāca grāmata «Spītīgais osis», uz tikšanos ar jēkabpiliešiem, bibliotēkas kolektīva aicināts, ieradās pats autors. Un tā nebija vienīgā tikšanās. Mūsu pusē viņu pazina, mīlēja un cienīja daudzi. Viņa mūža paletē bija krāsaina – no baltās līdz pat vismelnākajai. Vērtējot savu dzīvi, A. Pelēcis teicis: «Esmu piedzimis Latvijas brīvvalstī un līdz šai dienai domāju, ka neesmu savai zemei un tautai kaunu darijis.» Jā, tā ir taisnība – līdz šai Mūžības dienai A. Pelēcis ir palicis cilvēka vārda cienīgs visos pārbaudījumos.

Izskām dziļu līdzjutību un esam skumju brīdī kopā ar visiem tiem, kuriem sāp rakstnieka aiziešana.

Brīvā
Daugava

Rajona kultūras darbinieki

NO VĒSTULĒM

Liels paldies par visiem materiāliem, ko man piesūtījat – par latgaļu ortogrāfiju, kalendāru, avīzi «Zemturis». Visu ar interesi izlasīju. Pašlaik sūtīšanas izdevumi Latvijā gāja uz augšu – tā ka sūtīšana vēl dārgāka.

Es personīgi domāju, ka būtu jāpieturas pie vecās Stroda ortogrāfijas. Jaunais «uo» komplicē rakstīšanu un lasīšanu. Vismaz es nekad nevarētu pierast

LABDIENI

Šī vēstule bija adresēta «Mōras Zemei», bet tā ka tā šogad klusē, pastnieks nodeva «Zemturim». Šis cilvēka dvēseles kliedziens lai aizskan līdz visiem lasītājiem un atrod dzirdīgas ausis.

Dārgā redakcija, jūsu adresi sastapu katoļu izdevumā «Kai bolta sudroba dzeiteņa». Es arī esmu katoļis, 48 gadus vecs, neprecējies. 17 gadu vecumā sasirgu ar nerviem (bezmiegs, hronisks nogurums, depresijas). Kad vajadzēja armijā dienēt, biju tur

PATEICĪBA

Sākums 1. lappusē
Kristīne un Olga Locikas, Lāči, Latvija; Aigars, Anatolijs, Einārs un Ērika Lociki, Lāči, Latvija; Ernests un Jānina Lociki, Lāči (Lociki), Latvija; Valda Madalāne, Rēzekne, Latvija; Valentīna un Valērijs Makarovi, Lāči, Latvija; Erna Maļinovska, Lāči, Latvija; Inga Markule, Rīga, Latvija; Ramona Markus, Daugavpils, Latvija; Gunārs un Ingrīda Meierovici, Rīga, Latvija; Kaspars, Staņislavs un Tatjana

pie jaunās rakstīšanas. Mans brālēns R. Mūks, kas pats ir dzejnieks un rakstnieks, ir gluži tādās pašās domās.

«Tāvu zemes kalendārā» bija labi raksti. Kalendāram jau arī ilga tradīcija no V. Lōča laikiem.

Kā no jūsu vēstules, tā arī no maniem radiem, tāpat no preses ir tikai sliktas ziņas par dzīves apstākļiem Latvijā. Ekonomiski vajadzēja beigās iet kaut drusku uz labo pusi. Tagad vēl tās banku krīzes. Tiešām traki. Tas attur arī daudzus latviešus te, kas aizgājuši

vesels; pēc dienesta slimība atsaucās. Esmu beidzis Jaunaglonas mehanizācijas skolu, armijā biju saistīts ar tehniku. Pārnācis mājās aizrāvos ar mūzikas studijām akordeona klasē. Mūzika ļoti patīk, ir dotības, katru dienu improvizēju. 25 gadus parāli tam nodarbojos ar melnbalto un krāsaino fotogrāfiju – tas viss bija hobijs.

Bet nu visus fotopiederumus pārdevu, jo nebija naudas, ko maksāt par dzīvokli. Gadus 15 pētīju dažādu reliģiju mācības, bibelī, tautas medicīnu. Apzinots, kāpēc cilvēki slimo un kas jādara,

pensijā, braukt pavadīt vecuma dienas Latvijā. Ieliksi savus ietaupījumus bankā un rīt tev viņu vairāk nebūs. Amerikā ir tā saucamā federālā apdrošināšana – ja banka «aiziet dibenā» (kas notiek ļoti reti) valdība garantē naudas ieguldītājiem līdz \$ 100000. Līdzekļi nāk no naudām, ko pašas bankas regulāri iemaksā valsts kasē šīnī fondā kā nodokli.

Visu labu!

Z. Zadvinskis,
ASV

lai būtu veseli. Sakrāts daudz informācijas, bet dzīve paiet tukšā. Nomoka tas, ka nav ģimenes, dzīvesdrauga ar kopīgām interesēm, kopīgu likteni.

Pašlaik esmu strupceļā. Kā dzīvot tālāk? Vēlētos satikt katolietī, kam laukos ir zemes gabaliņš blakus ezeram, mežam. Veģetārieti, cepta un vārīta pretinīci... Esmu noguris no vientulības un pilsētas neveselīgā gaisa.

Visu labu vēlēt

Alberts Gavars
Daugavpils, Tautas ielā 85 dz.
47, LV-5417

Meļņi, Lāči Latvija; Olga Milosēviča, Daugavpils, Latvija; Dainis Mjartāns, Prāga, Čehija; NN; Jānis Pitrāns, Daugavpils, Latvija; Valdis Prodnīeks, Rīga, Latvija; Bronislavs un Valentīna Promi, Lāči, Latvija; Antons, Gundega un Lūcija Rancāni, Makašāni, Latvija; Otilija Rudzāte, Līvāni, Latvija; Lolita Saukāne, Rīga, Latvija; Linda Slengmane, Rīga, Latvija; Gita Sņikere, Rīga, Latvija; Gregors Spoģis, Rīga, Latvija; Zintis Stabiņš, Jelgava, Latvija; Nils Studens (mīļi gaidītais «nelūgtais» viesis), Rīga, Latvija; Andrejs un Solvīta Svilāni, Rīga, Latvija; Aija, Matiss un Ojārs

Šaumaņi, Rīga, Latvija; Dače, Dainis, Guntars, Ingrīda un Juris Šmiti, Rīga, Latvija; Silvija Šostaka, Daugavpils, Latvija; Aija, Kalvis, Matiss, Pēteris un Reinis Usāni, Rožupe, Latvija; Jānis Vaišļa, Rīga, Latvija; Rasma Vanaga, Līvāni, Latvija; Aivars Vanags, Rīga, Latvija; Uldis Vērdiņš, Rīga, Latvija; Mirdza Zandberga-Saule, Rīga, Latvija; Mārtiņš un Viktorija Zandbergi, Altenberga, Vācija, Agris un Asija Zeidaki, Langgensa, Vācija; Andris Zemītis, Hamburga, Vācija; Jānis un Marina Žugovi, Rīga, Latvija.š

Prof. Alekss Rubulis

EPOSI

Sākums 3. lpp.

savirkņējums lauztā ritmā, lai gan daži varianti ir prozā.

Abhāzīem, gruzīniem, inguši, dagestāniešiem un kabardiešiem ir kopīgs epos «Narti», kura kodolu veido 7. gs – 8. gs. pirms Kristus folkloras cikli. Nav zināms, kas narti bija – kāda cilts vai sabiedriska kopiena. Notikumi, vēsturiskie un izfantazētie, apcerēti prozā, kamēr atziņas un emocijas izteiktas saistītā valodā.

2000 g. – 1500 g. pirms Kristus gruzīni radīja savu epojeju «Amirani». Tās prototips Amirānis (sauledēls) aizstāv cilvēkus pret velniem, apgādā viņus ar uguni, kā arī apmāca tos metālu apstrādāšanā un zemes kultivēšanā. Šis šedevrs bija izteikti populārs 500 – 400 gadu pirms Kristus. Kad Gruzijā ievēda kristietību, tad mitoloģiskie tēli uzsāka kust un to vietā ievēda kristīgās tradīcijas. Epos sasniedza Grieķiju, kur to mazliet pārstrādāja un tādējādi izveidoja Prometeja mītu, joprojām atstājot varoni piekaltu pie Kaukāza klints. Ir saglabājušies kādi 120 varianti. Kā gandrīz visos kaukāziešu eposos, dzeja mainās ar prozu.

Arī azerbaidžāņu Dēdē Korkūds (9. gs.) sastāv no neatkarīgiem dzīves veida un piedzīvojumu notēlojumiem prozā,

izskaistinātiem ar dzeju. Tas pats sakāms par uzbeķu «Alpamišu» (9. gs.) un daudziem citiem kaukāziešu eposiem.

Tālajos Austrumos «Iliādu» un «Odiseju» pazīst vienīgi klasiskās filoloģijas speciālisti. Rakstnieki un pārējā inteliģence šīs epopejas pilnīgi ignorē. Budisms, šintoisms un hinduisms absolūti noraida pagānu mitoloģiju un tai vietā izceļ savas vērtības. Tālab klasiskās eposos austrumos neeksistē.

Tai vietā Kodžiki (712. g. pēc Kr.) un Nihongi (720. g. pēc Kr.) izskaidro pasaules un Japānas radīšanu. Abās hronikās ir ievērojams skaits dzejas, kas ir neregulārā formā. 7. vai 8. gs. Otomo Jakomoči sakārtoja «Maniošu», kurā ievietojta kopš 4. gs. tapušos dzejoļus.

Ķīniešiem bija folklorā jau 1500 gadu pirms Kristus, bet pirmais dzejoļu krājums Šihs Čings (305 dzejoļi) parādījās tikai 10. gs.

Iešu dzīves veids rit pēc sanskrita «Rigvēdas», kas satur 1028 himnas, sacerētas no 2000. g. līdz 1000 g. pirms Kristus. Grieķu epiem viņi nepiešķir nekādu vērtību. Reliģisks saturs ir arī 4. gs. pirms Kristus poēmām «Mahabharata» un «Ramajana».

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.

Tātad daudzām vērtībām ir relatīvs jēdziens.